

פירוש"י ה'סולם' – בחלום יעקב והניסים שמצינו...

ורש"י זה תמוה ביותר:

1. מה הוקשה לרש"י בתיבות אלו, עד שהוצרך לאריכות כה גדולה?...
2. מאחר ותוכן כל פירושו הוא, ש'בית אלקים' זה, היה 'בית המקדש' ולכן קראו יעקב כך, היה לו לרש"י להעתיק בד"ה רק התיבות 'בית אלקים' בלבד, למה העתיק גם תיבות 'כי אם' אותם אינו מפרש כלל?!
3. מי לחשו לרש"י [בפשוט"מ] שהסולם עמד בשיפוע, רגליו בבאר שבע וראשו מגיע לבית אל? אולי עמד הסולם זקוף מהר המוריה - כלפי שמיא?...
4. למאי נפקא מינא שמות השבטים שבשטחם עמד הסולם?
5. מה ראה צורך להוסיף: 'כלפי שאמרו רבותינו: ...צדיק זה בא לבית מלוני וייפטר בלא לינה?' האמנם חיפש יעקב 'להיפטר' ממקום זה, ללא לינה?!
6. מדוע קורא הקב"ה לבית המקדש 'בית מלוני' [ולא 'ביתי']? ומהו ההכרח שהצדיק 'ילון' בבית המקדש? היפך מאמר יעקב בעצמו: 'שאם ידעתי לא ישנתי במקום קדוש כזה'!
7. ולא נחה דעתו של רש"י עד שהוסיף: 'ועוד אמרו [רבתינו] יעקב קראו לירושלים בית אל וכו'?' מה רצה רש"י להוסיף בזה?

וכלפי שאמרו רבותינו שאמר הקב"ה: **לדיק זה בא לבית מלוני ויפטר בלא לינה?**

ועוד אמרו: יעקב קראו לירושלים בית אל, וזו לזו היא ולא ירושלים, ומהיכן למדו לומר כן?

אומר אני: שנעקר הר המוריה ובא לכאן וזו היא קפילת הארץ האמורה בשחיטת חולין, שבה בית המקדש לקראתו עד בית אל, וזהו ויפגע במקום.

וא"ת וכשעבר יעקב על בית המקדש מדוע לא עכבו שם [ע"י הקדמת שקיעת השמש בדרכו 'הלוד' לאחר? -

והתשובה]: אינו לא יהיה לבית המקדש להתפלל במקום שהתפללו אבותיו ומן השמים יעכבוהו?

אינו עד חזן אזל, כדאמרינן בפרק גיד הנשה וקרא מוכיח: **וילך חרנה,**

כי מטא לחרן, אמר: אפשר שעברתי על מקום שהתפללו אבותי ולא התפללתי בו. **יהב דעתיה למהדר וחזר עד בית אל וקפלה לו הארץ.**

[בית אל, לא זה הוא הסמוך לעי, אלא [זה הסמוך] לירושלים, ועל שם שהיתה עיר האלהים קראה בית אל, והוא הר המוריה שהתפלל בו אברהם והוא הקדש שהתפלל בו יצחק וכן אמרו בסוטה לכו ונעלה וגו' לא כאברהם שקראו הר ולא כיצחק שקראו שדה אלא כיעקב שקראו בית אל ע"כ פרש"י מדויק].

ספר בראשית פרק כח

(י) **וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שָׁבַע וַיֵּלֶךְ חֲרָנָה: (יא) וַיִּפְגַּע בַּמָּקוֹם וַיֵּלֶן שָׁם כִּי בָּא הַשֹּׁמֶשׁ וַיִּקַּח מֵאֲבְנֵי הַמָּקוֹם וַיִּשֶׂם מִרְאשֵׁתָיו וַיִּשְׁכַּב בַּמָּקוֹם הַהוּא: (יב) וַיַּחֲלֹם וְהִנֵּה סֹלֶם מַצֵּב אֶרְצָה וְרֹאשׁוֹ מֵגִיעַ הַשָּׁמַיְמָה וְהִנֵּה מַלְאָכֵי אֱלֹהִים עֹלִים וִירְדִים בּוֹ:**

(טז) **וַיִּיקֶץ יַעֲקֹב מִשְׁנָתוֹ וַיֹּאמֶר אֲבֵן יֵשׁ יְרֹד בַּמָּקוֹם הַזֶּה וְאֲנֹכִי לֹא יִדְעָתִי: (יז) וַיִּירָא וַיֹּאמֶר מַה נֹּרָא הַמָּקוֹם הַזֶּה אֵין זֶה כִּי אִם בֵּית אֱלֹהִים וְזֶה שַׁעַר הַשָּׁמַיִם:**

רש"י

(יז) **כי אם בית אלהים** – א"ר אלעזר בשם רבי יוסי בן זמרא: הסולם הזה עומד בבאר שבע, ואמנע שיפועו מגיע כנגד בית המקדש, שבה שבע עומד בדרומה של יהודה, וירושלים בלפונה [של נחלת יהודה] בגבול שבין יהודה ובנימין, ובית אל היה בלפון של נחלת בנימין, בגבול שבין בנימין ובין בני יוסף, נמנא סולם שרגליו בבאר שבע וראשו בבית אל, מגיע אמנע שיפועו נגד ירושלים.

8. ותשובתו: אומר אני 'שנעקר הר המוריה ממקומו ובא לכאן'... היכן מרומז - כל הסיפור האגדי הזה - בפשטות המקראות כאן?!

9. מנין לגמרא [ולרש"י המצטטה] לפרשו שכבר הגיע לחרן וחזר?!

10. מדוע אמנם לא נתן יעקב דעתו ע"ז בדרכו 'הלוך'? ומה גרם לו לשנות דעתו ולהתעורר לחזור דרך ארוכה?

11. ומה מוסיף הקטע המוסגר בשם רש"י מדויק: וכי ישנם שני 'בית אל'? אחד הסמוך לעי והשני סמוך לירושלים?!

ציר הסיפור:

'חלום ההכנה הרוחנית' לנישואיו

[כל התיאורים המפורטים מבטאים הכנותיו]

וילך חרנה – ילא ללכת לחרן:

[מטרתו איננה הברחה, אלא להגיע לנישואיו]

רש"י על בראשית פרק כח פסוק יא (יא) ... ויפגע – כמו (יהושע טז) ופגע ביריחו ופגע בדשטה (ברכות כז) ורבותינו פירשו: לשון תפלה (ירמיה ז) ואל תפגע בי ולמדנו שתקן תפלת ערבית ושנה הכתוב ואל כתב ויתפלל ללמדך שקפלה לו הארץ כמו שפורש בפרק גיד הנשה (חולין לא):

- למדנו שהיה זקוק ל'פגיעה': תפילה מיוחדת
- ולמדנו היתה זו 'פגישת פתע' בלתי צפויה .

קו רוחני זה מוביל גם בהמשך הרש"י ד"ה וישם מראשותיו:

וישם מראשותיו – עשאן כמין מרזב סביב לראשו שירא מפני חיות רעות, התחילו מריבות זו עם זו זאת אומרת עלי יניח לדיק את ראשו וזאת אומרת עלי יניח מיד עשאן הקב"ה אכן אחת וזהו שגא' ויקח את האבן אשר קם מראשותיו.

הוקשה לו למאי נפק"מ איזו 'כרית' שם לשינה? למה לא קפל בגדיו ותרמילו – למראשותיו? מה כ"כ מיוחד בה – שהקימה מצבה?

הסבר הרבי על 'מפני שירא מחיות רעות'?

כיצד הגיע יעקב ל'הר המוריה'?

הדרך מב"ש לחרן איננה עוברת דרך ירושלים אלא דרך בקעת הירדן וצפונה? אין זאת אלא שלכתחילה הלך בדרך הקצרה אבל בהגיעו עד חרן – אירע משהו שהחזירו להתפלל במקום אבותיו אליפז השיגו ושדדו

'כי אם בית אלקים'...

וכך בונה רש"י את מהלכו [שכל זה אירע בחזירתו מחרן ולא בדרכו 'הלוך'] על סמך ד"ה 'כי אם בית אלהים':

מה שהוקשה לרש"י הוא הביטוי השולל: [אין זה] כי אם בית אלקים, למה לא אמר בקיצור בצד החיובי: 'אכן זה בית אלקים'?

מזה משתמע שהיתה זו בשבילו הפתעה: אין זה מה שחשבתי לתומי שהגעתי ל'בית אל' [ששמה הקודם היה 'לזו'], אלא המקום שהגעתי אליו הוא, להפתעתי, הר המוריה...

'סמלי-החלום' של הסולם:

סולם הוא אמצעי להגיע ממקום בסיסי למטרה נעלית יותר:

נקודת המוצא ב"ש בנחלת יהודה [בני לאה]

מלכות בית דוד

ובשיאו מגיע לנחלת בנימין [בני רחל] שמסמלים

סיום שליחותו אצל לבן

וחזרתו לארץ להלחם בעשיו

ואמצע שיפועו מכוון לבית המקדש שהיה על גבול יהודה ובנימין

[בית אל, לא זה הוא הסמוך לעי, אלא [זה הסמוך] לירושלים, ועל קם שהיתה עיר האלהים קראה בית אל, והוא הר המוריה]

קפיצת בית המקדש [ולא הדרך]

אומר אני: שנעקר הר המוריה ואל לכאן וזו היא קפיצת הארץ האמורה בשחיטת חולין, שאל בית המקדש לקראתו עד בית אל, וזהו ויפגע במקום.

[כשנבדק הר המוריה אל בית אל – התאחדו מקום תפילות אבותיו למקום אחד]

וזאת כדי שלא יזדקק שוב ללכת לבית א-ל אחר שיגיע להר המוריה

ולא יפטר מבית מלוני ללא לינה' – עקב החפזון